

مطالبه خسارت بابت افت قیمت خودرو

امیر فاضلی^{۱*}، میثم فیروزمهر^{۲**}

۱. دکترای حقوق خصوصی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران
۲. دانشجوی دکتری حقوق خصوصی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران

چکیده:

«خسارت تاخیر تادیه به دلیل اینکه خسارت بر خسارت است، قابل مطالبه نمی‌باشد.»
واژگان کلیدی: خسارت، خسارت تاخیر تادیه، بیمه، افت قیمت.

متن رأی

«در خصوص دعوای آقای غ. خ بطرفیت آقای ح. ب به خواسته تقاضای وجه به میزان ۶۰/۰۰۰/۰۰۰ ریال بابت افت قیمت خودروی هیوندای (سانتافه) به شماره پلاک ... طبق نظریه کارشناسی و هزینه دادرسی و هزینه کارشناسی و خسارت تاخیر و تادیه؛ با توجه به اوراق و محتویات پرونده و نظریه کارشناسی موجود در پرونده بابت افت ماشین به مبلغ ۵۶/۰۰۰/۰۰۰ ریال را از خواننده مطالبه نموده است و با توجه به مدرک که حاکی از این است که خواهان بابت خسارت وارده به

---

*Email: amirf2009@gmail.com

**Email: m.firoozmehr@hotmail.com

اتومبیل خود را از بیمه دریافت نموده است در پرونده موجود می‌باشد و خواننده علی‌رغم ابلاغ قانونی در جلسه رسیدگی حضور نداشته و لایحه‌ای مبنی بر دفاع به شعبه ارائه ننموده است. فلذا شعبه دعوی خواهان را ثابت تشخیص داده و با استناد به مواد ۱۹۸ و ۵۱۹ و ۵۲۲ قانون آیین دادرسی مدنی، رای به محکومیت خواننده به مبلغ ۵۶/۰۰۰/۰۰۰ ریال بابت اصل خواسته و هزینه دادرسی و هزینه کارشناسی طبق تعرفه، ۱/۵۰۰/۰۰۰ ریال در حق خواهان صادر و اعلام می‌گردد و خسارت تاخیر و تادیه بدلیل اینکه خسارت بر خسارت قابل مطالبه نبوده و فاقد وجهت قانونی مستنداً به ماده ۲ مازالذکر قرار عدم استماع دعوی خواهان صادر و اعلام می‌نماید و نسبت به الباقی مبلغ ۵/۰۰۰/۰۰۰ موجبات اشتغال ذمه خواننده را فراهم ننموده ارائه ننموده است و بنا به مفهوم مخالف ماده ۱۲۵۷ قانون مدنی حکم به رد دعوی خواهان صادر و اعلام می‌گردد. رای صادره غیابی بوده و ۲۰ روز پس از ابلاغ قابل واخواهی و متعاقباً ۲۰ روز پس از آن قابل تجدید نظرخواهی در محاکم عمومی و حقوقی می‌باشد.»

شرح موضوع

جریان پرونده از این قرار است که آقای الف. ف. سوار بر خودروی خود در حال خروج از محل پارک بوده است که در این حین یک خودروی سانتافه در حال عبور با سرعت زیاد به قسمت عقب آن برخورد می‌کند و این تصادف منجر به ورود صدمه می‌گردد. پس از مراجعه افسر کاردان راهنمایی و رانندگی و انجام کارشناسی اعلام می‌شود که راننده‌ی در حال خروج از پارک، مقصر حادثه بوده است. مالک خودروی سانتافه نیز خسارات مالی وارده به خودروی خود را از شرکت بیمه دریافت می‌نماید. پس از گذشت تقریباً دو ماه، مقصر حادثه با اجرائیه ای مبنی بر محکومیت به پرداخت خسارات ناشی از افت قیمت خودرو به مبلغ ۵۶/۰۰۰/۰۰۰ و هزینه‌های دادرسی و کارشناسی مربوطه روبرو می‌شود.

مالک خودروی سانتافه پس از دریافت خسارات مالی شرکت بیمه، خواهان دریافت خسارت ناشی از افت قیمت خودرو نیز می‌شود، اما شرکت بیمه مربوطه، مطابق عرف معمول شرکت‌های بیمه، از پرداخت خسارت افت قیمت خودرو امتناع می‌ورزد. در نتیجه، شخص خسارت‌دیده اقدام به طرح دعوی حقوقی مبنی بر مطالبه خسارت ناشی از افت قیمت خودرو علیه مقصر حادثه می‌نماید که در نهایت مقصر حادثه (خواننده دعوا) طبق دادنامه شماره ۹۵۰۹۹۷۰۹۱۵۴۰۰۳۱۱ مورخ ۱۳۹۵/۴/۸ صادره از شعبه ۶۰۵ دادگاه حقوقی تهران به پرداخت مبلغ ۵۶/۰۰۰/۰۰۰ ریال بابت اصل خواسته (خسارت افت قیمت خودرو)، مبلغ ۹۰۰/۰۰۰ ریال بابت هزینه دادرسی و مبلغ ۱/۵۰۰/۰۰۰ ریال بابت هزینه کارشناسی محکوم می‌گردد.

مسائل شکلی

رای شعبه از حیث شکلی دارای ایراداتی می‌باشد. رای که از دادگاه صادر می‌شود باید از حیث اصول نگارشی و دستوری، درست و از حیث جمله‌بندی نیز روان باشد، که در این رای به این موضوع توجه کافی نشده است. اولاً عبارت «بابت افت ماشین» ترکیب نارسایی می‌باشد که شکل صحیح آن به صورت «بابت افت قیمت ماشین» است.

ثانیاً عبارت «خسارت تاخیر و تادیه» که در دو جا از متن رای به همین صورت به کار رفته است. شکل صحیح عبارت به صورت «خسارت تاخیر تادیه» می‌باشد؛ در واقع مراد از عبارت «خسارت تاخیر تادیه»، خسارتی است که در اثر تاخیر متعهد در تادیه وجه در سررسید معین حاصل شده است. در حالی که عبارت «خسارت تاخیر و تادیه» معنای روشنی از این مفهوم را در بر ندارد.

ثالثاً کلمه ی «فلذا» از لحاظ دستوری ناصحیح است؛ زیرا حرف «فَ» و «لِ» بار معنایی یکسانی در زبان عربی دارند و کاربرد این دو حرف در کنار هم حشو به حساب می‌آید؛ بنابراین شکل صحیح کلمه به صورت «لذا» می‌باشد.

مسائل ماهوی

مقررات قانونی حاکم بر دعوا تا حدودی به درستی مورد استناد واقع شده است. در یکی از سطور این رای عبارتی درج شده که جای تامل دارد: «نسبت به دعوای خواهان در خصوص خسارت تاخیر و تادیه [شکل صحیح: خسارت تاخیر تادیه] به دلیل اینکه خسارت بر خسارت قابل مطالبه نیست قرار عدم استماع دعوا صادر می‌شود».

بحث مربوط به قابل مطالبه بودن یا نبودن خسارت تاخیر تادیه از موضوعاتی است که در حقوق ایران به آن بسیار پرداخته شده و تا مدت‌ها محل اختلاف در بین فقها نیز بوده است که در نهایت خسارت تاخیر تادیه در ماده ۵۲۲ قانون آیین دادرسی مدنی مصوب سال ۱۳۷۹ با شرایطی مورد قبول واقع شد.

نکته‌ای که در این رای به درستی به آن اشاره شده، همانا قابل مطالبه نبودن خسارت تاخیر تادیه است؛ اما نه به این دلیل که خسارت بر خسارت قابل مطالبه نیست بلکه به این دلیل که مطابق ماده ۵۲۲ ق.آ.د.م سال ۱۳۷۹، خسارت تاخیر تادیه تنها زمانی قابل مطالبه است که از زمان سررسید تا هنگام پرداخت، در شاخص قیمت سالانه، تغییر فاحشی رخ داده باشد؛ که در مانحن فیه، چنین تغییر فاحشی رخ نداده است. زیرا اگرچه مطابق ماده ۷۱۳ قانون آیین دادرسی مدنی مصوب ۱۳۱۸، خسارت از خسارت قابل مطالبه نبود، ولی در قانون جدید آیین دادرسی مدنی مصوب ۱۳۷۹ از تدوین مقررات آن ماده خودداری

شده است؛ لذا خسارت بر خسارت باید قابل مطالبه شمرده شود.^۱ بنابراین وجه استدلال قاضی محترم در مورد قابل مطالبه نبودن خسارت تاخیر تادیه بنا به دلایل مذکور مخدوش است.

اما سوال مهمی که با قرائت این رای در ذهن خواننده ایجاد می‌شود این است که چرا شرکت بیمه از پرداخت خسارت افت قیمت خودرو امتناع ورزیده است؟

مطابق قانون بیمه اجباری خسارات وارد شده به شخص ثالث در اثر حوادث ناشی از وسایل نقلیه مصوب ۱۳۹۵، شرکت‌های بیمه موظفند خسارات مالی وارده به شخص ثالث را در حوادث رانندگی پرداخت کنند. طبق بند «ب» ماده ۱ این قانون، خسارات مالی به زیان‌هایی اطلاق می‌شود که به سبب حوادث مشمول بیمه موضوع این قانون به اموال شخص ثالث وارد می‌شود. تعریفی که قانون جدید بیمه شخص ثالث از «خسارت مالی» ارائه داده، تقریباً مشابه تعریف قانون قبلی است و با این تعریف دقیقاً مشخص نمی‌شود که آیا جبران کسر قیمت خودرو در تعهد بیمه‌گر هست یا خیر؟

از یک طرف خسارت افت قیمت خودرو در عرف جامعه، پذیرفتنی است و آحاد افراد جامعه معتقد به مسئولیت مقصر سانه نسبت به جبران خسارات ناشی از افت قیمت خودرو هستند. اثر خسارت افت قیمت خودرو در هنگام نقل و انتقال خودرو مشخص می‌شود که باعث می‌شود خودرویی که قبلاً تصادف داشته با قیمتی کمتر از خودروی بدون تصادف به فروش برسد. لذا معمولاً مالکین خودروهای نو (بویژه خودروهای لوکس وارداتی) راضی به تحمل خسارتی که در ایراد آن تقصیری نداشتند، نیستند.

بنابراین عدم پرداخت این خسارت بر خلاف قاعده «لاضرر» است. طبق این قاعده نباید هیچگونه ضرری از جانب کسی به دیگری وارد گردد و در صورت وقوع لازم است

---

۱. شمس، عبدالله (۱۳۹۰)، آیین دادرسی مدنی (دوره پیشرفته)، جلد نخست، چاپ بیست و ششم، تهران: دراک، ص ۳۹۲.

جبران شود. بنابراین اضرار به غیر موجب ضمان بوده و عامل زیان موظف به جبران خسارت است. قاعده لاضرر به نوعی حافظ نظام حقوقی اسلام بوده و از این رو در اصول گوناگون قانون اساسی جمهوری اسلامی بدان اشاره شده است.^۲

از طرفی دیگر طبق ماده ۲ قانون رسیدگی فوری به خسارات ناشی از تصادفات رانندگی، مصوب ۱۳۴۵ کاردان‌های فنی راهنمایی و رانندگی و پلیس راه در رسیدگی به تصادفات مکلفند میزان خسارت وارده به وسیله نقلیه را اعم از هزینه تعمیر و کسر قیمتی که در نتیجه تصادف حاصل می‌گردد تعیین نمایند. بنابراین خسارت افت قیمت نوعی خسارت مالی محسوب می‌شود که مستقیماً در اثر تصادف حاصل شده است، اثر آن نیز در هر حال در زمان انتقال خودرو ظاهر می‌شود و قانونگذار نیز قائل به قابل جبران بودن آن می‌باشد. لذا عدم پرداخت خسارت افت قیمت از سوی شرکت‌های بیمه برخلاف قوانین جاری مملکت نیز می‌باشد.

نکته‌ی مهمی که باید توجه داشت این است که خسارت افت قیمت خودرو، در مورد خودروهای لوکس و گران‌قیمت خارجی، بیشتر نمود پیدا می‌کند. درصد اندکی از مردم جامعه ایران صاحب خودروهای گران‌قیمت هستند، درحالی‌که قاطبه‌ی مردم ایران دارای درآمد متوسط بوده و اکثر آنها نیز صاحب خودروهایی با قیمت متوسط هستند.

بنابراین چنانچه در تصادفی که بین یک خودروی لوکس خارجی و یک خودروی داخلی رخ می‌دهد (و فرض نیز بر این باشد که مقصر حادثه، مالک خودروی داخلی بوده است) شرکت بیمه از پرداخت خسارت افت قیمت به مالک خودروی لوکس امتناع ورزد، نتیجه آن می‌شود که بار این خسارت مالی را باید بر دوش صاحب خودروی معمولی گذاشت. در حالی که فلسفه اصلی وضع قانون بیمه اجباری خسارات وارد شده به شخص ثالث این بوده که خسارات مالی وارده به اشخاص ثالث را بیمه‌گر پرداخت نماید.

۱. محمود صالحی، جانعلی (۱۳۸۴)، **حقوق بیمه**، چاپ دوم، تهران: انتشارات بیمه مرکزی ج.ا.ا، صص ۹-۲۵۲.

لذا عدم پرداخت خسارت افت قیمت خودرو توسط شرکت‌های بیمه که باعث به وجود آمدن تکلیف مشقت‌بار برای اکثریت افراد جامعه ایران می‌شود، برخلاف قاعده‌ی نفی عسر و حرج نیز می‌باشد. در نتیجه با توجه به دلایل ذکر شده به نظر می‌رسد که بهتر است قانونگذار با اصلاح قانون، صراحتاً شرکت‌های بیمه را ملزم به جبران خسارت افت قیمت خودرو نماید تا بدینوسیله این تکلیف سنگین و غیرشرعی و غیرمنصفانه از دوش افراد جامعه برداشته شود.

قابل ذکر است که قانون‌گذار در قانون «بیمه اجباری خسارات وارد شده به شخص ثالث در اثر حوادث ناشی از وسایل نقلیه» مصوب ۱۳۹۵ تلاش کرد تا به مفهوم «خودروی متعارف» نزدیک شود. چنانکه براساس تبصره ۳ ماده ۸ این قانون، خسارت مالی ناشی از حوادث رانندگی صرفاً تا میزان خسارت متناظر وارده به گرانترین خودروی متعارف از طریق بیمه‌نامه شخص ثالث و یا مقصر حادثه قابل جبران خواهد بود.

